

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcu **J. N.**, bývajúceho v K., t.č. B., proti žalovanému **A. N.**, bývajúcemu v K., zastúpenému JUDr. I. V., advokátom so sídlom v K., **o zrušenie práva spoločného nájmu a o určenie, že žalovaný je výlučným nájomcom bytu**, vedenej na Okresnom súde Košice I pod sp. zn. 14 C 41/2003, o dovolaní žalovaného proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 15. decembra 2010 sp. zn. 11 Co 257/2009, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 15. decembra 2010 sp. zn. 11 Co 257/2009 **z r u š u j e** a vec vracia tomuto súdu na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Košice I rozsudkom z 31. mája 1999 č.k. 14 C 657/1997-28 zrušil právo spoločného nájmu žalobcu a žalovaného bytu č. 2, nachádzajúceho sa na 1. poschodí domu v Košiciach na Č. (ďalej len „sporný byt“) s tým, že za výlučného nájomcu sporného bytu určil žalobcu a žalovanému uložil povinnosť vypratať ho do 15 dní po zabezpečení náhradného bytu. Rozhodol aj o trovách konania. V odôvodnení uviedol, že účastníkom tohto konania (bratom) vzniklo právo spoločného nájmu bytu, obaja ale uzavreli manželstvá a tým vznikol stav komplikujúci spoločné užívanie sporného bytu a brániaci realizácii práv a povinností vyplývajúcich z tohto právneho vzťahu. Právo spoločného nájmu sporného bytu zrušil podľa § 702 ods. 2 Občianskeho zákonníka, pričom po zohľadnení rodinných, sociálnych, ekonomických a zdravotných pomerov účastníkov konania a ich záujmu o riešenie bytovej otázky určil za výlučného nájomcu sporného bytu žalobcu.

Na odvolanie žalovaného Krajský súd v Košiciach rozsudkom zo 6. apríla 2000 sp. zn. 16 Co 267/1999 potvrdil odvolaním napadnutý rozsudok ako vecne správny a žalovanému uložil povinnosť zaplatiť žalobcovi náhradu trov odvolacieho konania. Reagujúc na odvolacie námietky žalovaného uviedol, že ak žalobca trvalo opustil spoločnú domácnosť so žalovaným, nedošlo k zániku jeho práv spojených so spoločným nájmom bytu, lebo trvalým opustením bytu jedným zo spoločných nájomcov bytu dochádza k zániku práva spoločného nájmu bytu iba vtedy, ak spoločnými nájomcami sú manželia. V danej veci ale o tento prípad nejde. Navyše, v konaní ani nebolo preukázané trvalé opustenie sporného bytu žalobcom.

Proti uvedenému potvrdzujúcemu rozsudku odvolacieho súdu podal generálny prokurátor Slovenskej republiky mimoriadne dovolanie. Najvyšší súd Slovenskej republiky (ďalej len „najvyšší súd“) dospel k záveru, že tento opravný prostriedok je podaný dôvodne, preto rozsudkom z 26. marca 2002 sp. zn. MCdo 32/2001 rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. V odôvodnení uviedol, že napadnuté rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci, lebo trvalé opustenie spoločnej domácnosti má za následok zánik práva spoločného nájmu nie len v prípade manželov, ale aj iných osôb (vrátane súrodencov). Navyše, napadnuté rozhodnutie vychádza zo skutkového zistenia, ktoré nemá v podstatnej časti oporu vo vykonanom dokazovaní. V ďalšom konaní treba preto vychádzať z toho, že ak žalobca opustil spoločnú domácnosť (čo zatiaľ nebolo náležité zistené), právo spoločného nájmu sporného bytu zaniklo.

Krajský súd v Košiciach, ktorému bola vec vrátená na ďalšie konanie, uznesením z 23. septembra 2003 sp. zn. 13 Co 200/2002 zrušil odvolaním napadnutý rozsudok a vec vrátil súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Dospel k názoru, že v danom prípade nie sú splnené podmienky pre potvrdenie ani zmenu rozsudku, lebo na zistenie skutkového stavu ohľadom otázky, či žalobca trvale opustil alebo neopustil spoločnú domácnosť, je potrebné vykonať ďalšie dokazovanie, ktoré nemožno vykonať v odvolacom konaní.

V priebehu nasledujúceho konania na súde prvého stupňa (9. novembra 2008) podal žalovaný vzájomný návrh (§ 97 ods. 1 O.s.p.), ktorým sa domáhal určenia, že je výlučným nájomcom sporného bytu. Poukazoval na to, že požadovaným určením sa vyrieši otázka významná tiež z hľadiska posúdenia platnosti zmluvy z 2. apríla 2001 o prevode vlastníctva

sporného bytu z Mesta K. do vlastníctva žalobcu a jeho manželky v zmysle zákona č. 182/1993 Z.z. o vlastníctve bytov a nebytových priestorov (v ďalšom texte len „zákon č. 182/1993 Z.z.“), k uzavretiu ktorej medzičasom došlo.

Okresný súd Košice I rozsudkom z 18. júna 2009 č.k. 14 C 41/2003-121 zamietol tak žalobu žalobcu (o zrušenie práva spoločného nájmu sporného bytu, určenie žalobcu za jeho ďalšieho nájomcu a uloženie povinnosti žalovanému vypratať ho), ako aj vzájomný návrh žalovaného (o určenie, že je výlučným nájomcom sporného bytu). Rozhodol tiež o náhrade trov konania. Dôvod pre zamietnutie žaloby a vzájomného návrhu vyvodil zo skutkového zistenia, že Mesto K. previedlo vlastníctvo sporného bytu podľa zákona č. 182/1993 Z.z. do bezpodielového spoluvlastníctva žalobcu a jeho manželky, a tiež z právneho názoru, že uvedeným prevodom zo zákona zanikol spoločný nájomný vzťah žalobcu a žalovaného k spornému bytu a už k nemu neexistuje ani žiadny iný nájomný vzťah. V odôvodnení tiež uviedol, že po vyslovení záväzných právnych názorov súdov vyšších stupňov v zrušujúcich rozhodnutiach bola zistená nová a dovtedy neznáma okolnosť (prevod vlastníctva sporného bytu majúci za následok zánik nájomného vzťahu ako takého), so zreteľom na ktorú už nebol viazaný právnymi názormi vyslovenými súdmi vyšších stupňov. O trovách konania rozhodol podľa § 142 ods. 1 O.s.p.

Na odvolanie žalovaného Krajský súd v Košiciach rozsudkom z 15. decembra 2010 sp. zn. 11 Co 257/2009 potvrdil napadnutý rozsudok vo výroku o zamietnutí vzájomného návrhu a vo výroku o povinnosti žalovaného nahradiť žalobcovi trovy konania. Žalovanému nepriznal právo na náhradu trov odvolacieho konania. V odôvodnení rozsudku poukázal na správne skutkové a právne závery súdu prvého stupňa. Stotožnil sa tiež s jeho názorom, že vzhľadom na (nové) zistenie, že sporný byt bol prevedený do bezpodielového spoluvlastníctva žalobcu a jeho manželky, nebol už súd prvého stupňa viazaný právnymi závermi zaujatými v zrušujúcom uznesení Krajského súdu v Košiciach z 23. septembra 2003 sp. zn. 13 Co 200/2002 a v zrušujúcom rozsudku najvyššieho súdu z 26. marca 2002 sp. zn. MCdo 32/2001.

Rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 15. decembra 2010 sp. zn. 11 Co 257/2009 napadol žalovaný dovolaním. Jeho prípustnosť vyvodzoval z ustanovení § 238 ods. 2 O.s.p. a § 237 písm. f/ O.s.p. Uviedol, že odvolací súd sa odchyľil od právneho názoru vysloveného v tejto veci najvyšším súdom a tým mu zároveň odňal možnosť pred súdom konať, lebo

v konečnom dôsledku nebola poskytnutá ochrana jeho právu, ktoré uplatnil vzájomným návrhom. Podľa jeho názoru treba zohľadniť, že zmluva o prevode vlastníctva sporného bytu do bezpodielového spoluvlastníctva žalobcu a jeho manželky je absolútne neplatná a nemohla mať za následok prevod vlastníctva ani zánik nájomných vzťahov k spornému bytu. Táto zmluva bola uzavretá na podklade rozsudku (Krajského súdu v Košiciach zo 6. apríla 2000 sp. zn. 16 Co 267/1999) určujúceho žalobcu za výlučného nájomcu sporného bytu, ktorý bol ale neskôr zrušený (rozsudkom najvyššieho súdu z 26. marca 2002 sp. zn. MCdo 32/2001). Z týchto dôvodov navrhol, aby dovolací súd zmenil rozsudok odvolacieho súdu a určil, že žalovaný je výlučným nájomcom sporného bytu; alternatívne žiadal, aby rozsudok odvolacieho súdu bol zrušený a vec vrátená odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

Žalobca sa k dovolaniu písomne nevyjadril.

Najvyšší súd ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) skúmal, či dovolanie smeruje proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom. Dospel k záveru, že dovolanie žalovaného je procesne neprípustné, preto ho uznesením z 24. novembra 2011 sp. zn. 3 Cdo 128/2011 odmietol. Pri rozhodovaní vzal na zreteľ, že dovolaním nie je napadnutý zmeňujúci rozsudok odvolacieho súdu (§ 238 ods. 1 O.s.p.), ale taký potvrdzujúci rozsudok, ktorý nevykazuje znaky uvedené v § 238 ods. 3 O.s.p. Prípustnosť jeho dovolania preto z týchto ustanovení nemožno vyvodiť. Dovolací súd skúmal aj to, či prípustnosť dovolania nevyplýva z § 238 ods. 2 O.s.p. Konštatoval, že i keď žalovaný podal proti žalobcovi vzájomnú žalobu, v dôsledku čoho sa potom rozhodovalo o žalobe aj vzájomnej žalobe spoločne v jednom konaní, išlo v skutočnosti o prejednanie dvoch spojených vecí. V prvej z nich sa žalobca (žalobou) domáhal zrušenia práva spoločného nájmu sporného bytu, učenia jeho osoby za ďalšieho nájomcu a uloženia povinnosti žalovaného sporný byt vypratať, v druhej veci sa žalovaný (vzájomnou žalobou) domáhal určenia, že je výlučným nájomcom sporného bytu. Najvyšší súd nerozhodoval v oboch uvedených veciach, ale len v prvej z nich. Keďže dovolanie žalovaného bolo podané v druhej veci, v ktorej najvyšší súd záväzný právny názor nevyslovil, prípustnosť dovolania žalovaného z § 238 ods. 2 O.s.p. nevyplýva. Dovolací súd ďalej skúmal, či dovolanie nie je prípustné podľa § 237 O.s.p. Žalovaný existenciu procesných väd konania v zmysle § 237 písm. a/ až e/ a g/ O.s.p. netvrdil a procesné vady tejto povahy v dovolacom konaní ani nevyšli najavo. Pokiaľ uvádzal, že závery súdov mali v konečnom dôsledku za následok odňatie jeho možnosti pred súdom konať v zmysle § 237 písm. f/ O.s.p., dovolací súd

konštatoval, že táto jeho námietka je neopodstatnená, lebo súdy zaujatím právnych záverov nemôžu založiť procesnú vadu uvedenú v tomto ustanovení. Z týchto dôvodov dovolací súd dovolanie odmietol ako procesne neprípustné (§ 243b ods. 5 O.s.p. v spojení s § 218 ods. 1 písm. c/ O.s.p.).

Na základe sťažnosti žalovaného Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) v náleze z 3. októbra 2012 sp. zn. I. ÚS 164/2012 (ďalej len „nález“) konštatoval, že uznesením najvyššieho súdu z 24. novembra 2011 sp. zn. 3 Cdo 128/2011 bolo porušené základné právo žalovaného na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a jeho právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ústavný súd vytkol najvyššiemu súdu, že konanie v časti týkajúcej sa vzájomného návrhu žalovaného považoval za takú právnu vec, v ktorej ako dovolací súd nevyslovil právny názor. Toto odôvodnenie označil ústavný súd za akceptovateľné iba cez prizmu časových súvislostí prípadu, teda že vzájomná žaloba bola podaná až po zrušujúcom rozsudku najvyššieho súdu. Pokiaľ však ide o materiálne hľadisko, je zrejmé, že v zrušujúcom rozsudku bolo jasne a zreteľne uvedené, aké právne dôsledky má (malo) prípadné trvalé opustenie spoločnej domácnosti žalobcom. Predmetom daného konania bolo od jeho počiatku okrem otázky zrušenia práva spoločného nájmu bytu aj určenie osoby výlučného nájomcu bytu a práve v tejto veci najvyšší súd vyslovil v roku 2002 záväzný právny názor. Rozdiel medzi žalobou a vzájomnou žalobou preto nebol v charaktere veci, ktorá bola predmetom konania, ale v tom, že v prvom prípade sa určenia výlučného nájmu bytu domáhal žalobca a v druhom prípade žalovaný. Rozdiel spočíval iba v odlišnosti účastníkov konania v rôznom procesnom postavení, ktorí sa však domáhali totožného výroku rozsudku. Neobstojí preto odvolávanie sa najvyššieho súdu na časové súvislosti a neskoršie podanie vzájomnej žaloby. Je zrejmé, že v prípade žalovaného existuje konkurencia skoršieho právneho názoru najvyššieho súdu a neskoršieho právneho názoru odvolacieho súdu na otázku nájmu bytu žalovaného, v dôsledku čoho pri materiálnom ponímaní základného práva na súdnu ochranu nemožno akceptovať záver najvyššieho súdu v napadnutom uznesení. Podľa názoru ústavného súdu okolnosti danej veci vyžadovali v záujme spravodlivej ochrany práv a oprávnených záujmov účastníkov konania starostlivejšie preskúmanie žalovaným tvrdeného odňatia možnosti konať pred súdom (§ 237 písm. f/ O.s.p.). Súdy totiž po zistení, že žalobca byt odkúpil od Mesta K. v roku 2001, o uplatnenom vzájomnom návrhu žalovaného vecne nerozhodli a nedali žalovanému odpoveď na otázku, či zo strany žalobcu došlo alebo nedošlo v roku 1995 k trvalému opusteniu spoločnej domácnosti a či sa žalovaný

v dôsledku správania žalobcu stal alebo nestal výlučným nájomcom bytu. Pritom dôsledky trvalého opustenia spoločnej domácnosti jedným zo spoločných nájomcov bytu nastávajú ex lege a rozsudok súdu osvedčujúci existenciu týchto dôsledkov má deklaratórny charakter. Vzhľadom na to bolo povinnosťou najvyššieho súdu dať žalovanému odpoveď na otázku, či nadobudnutie vlastníckeho práva k spornému bytu žalobcom je pri materiálnom ponímaní základného práva na súdnu ochranu takou prekážkou, pre ktorú súdy nemohli rozhodnúť o určení jeho výlučného nájmu k spornému bytu. Nález poukázal aj na to, že medzi žalovaným a žalobcom prebieha tiež konanie o neplatnosť zmluvy o prevode vlastníctva bytu, ktoré bolo prerušené do právoplatného skončenia konania o zrušenie práva spoločného nájmu sporného bytu. Odvolací súd v potvrdzujúcom rozsudku (o vzájomnej žalobe žalovaného) uzavrel, že otázku žalovateľnosti nároku na určenie výlučného nájmu bytu možno riešiť až potom, ako v konaní o neplatnosť zmluvy o prevode vlastníctva bytu bude vydané právoplatné rozhodnutie. Takýto prístup však nie je súladný s požiadavkou na spravodlivé a rýchle konanie. Pokiaľ najvyšší súd v uznesení odmietajúcom dovolanie žalovaného tieto východiská nezohľadnil, nemožno jeho prístup hodnotiť inak ako prísne formalistický a odporujúci základnému právu na súdnu ochranu a právu na spravodlivé súdne konanie. Vzhľadom na to ústavný súd konštatoval porušenie základných práv žalovaného najvyšším súdom, so zreteľom na ktoré predmetné uznesenie najvyššieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie s tým, že bude jeho povinnosťou ústavne konformným, presvedčivým a najmä spravodlivým spôsobom vysporiadať sa s dovolaním žalovaného proti rozsudku odvolacieho súdu, ktoré podľa názoru ústavného súdu bolo procesne prípustné.

Najvyšší súd, ktorému bola vec vrátená na ďalšie konanie, je viazaný právnym názorom ústavného súdu, ktorý vyslovil v náleze (§ 56 ods. 6 zákona č. 38/1993 Z.z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov); táto viazanosť sa týka posudzovania tak otázok hmotného práva, ako aj otázok súvisiacich s aplikáciou procesných predpisov.

Ústavný súd v bode 26. nálezu vyslovil, že dovolanie žalovaného, ktoré najvyšší súd odmietol uznesením z 24. novembra 2011 sp. zn. 3 Cdo 128/2011 ako procesne neprípustné, bolo prípustné. Najvyšší súd, viazaný týmto názorom, preto v ďalšom vychádzal z toho, že dovolanie žalovaného je v danej veci procesne prípustné.

1. Pokiaľ najvyšší súd v dovolacom konaní sp. zn. 3 Cdo 128/2011 pri odmietnutí dovolania žalovaného vychádzal z toho, že tento opravný prostriedok bol podaný vo veci, v ktorej nebol vyslovený záväzný právny názor, ústavný súd akcentoval, že predmetom konania v danom prípade bolo od jeho počiatku okrem otázky zrušenia práva spoločného nájmu bytu aj určenie osoby výlučného nájomcu bytu a že práve v tejto otázke najvyšší súd vyslovil v roku 2002 záväzný právny názor. Keďže najvyšší súd mal v uvedenom dovolacom konaní za to, že v tejto veci nebol vyslovený záväzný právny názor, ani neskúmal, či je rozpor medzi skorším právnym názorom najvyššieho súdu a neskorším právnym názorom odvolacieho súdu.

Ústavný súd v bode 20. nálezu konštatoval, že v prípade žalovaného existuje konkurencia skoršieho právneho názoru najvyššieho súdu a neskoršieho názoru odvolacieho súdu na otázku nájmu bytu žalovaným.

So zreteľom na to dovolací súd konštatuje, že ak odvolací súd nerešpektuje právny názor najvyššieho súdu, ktorý v tej – ktorej veci vyjadril vo svojom zrušujúcom rozhodnutí, porušuje princíp viazanosti odvolacieho súdu právnym názorom súdu rozhodujúceho o dovolaní (§ 243d ods. 1 veta druhá O.s.p.) alebo o mimoriadnom dovolaní (§ 243i ods. 2 O.s.p. a § 243d ods. 1 veta druhá O.s.p.). Skutočnosť, že právny záver najvyššieho súdu vyslovený v zrušujúcom rozhodnutí súd nižšieho stupňa v ďalšom konaní nerešpektoval, je relevantným dovolacím dôvodom v zmysle § 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p. (porovnaj tiež uznesenie najvyššieho súdu z 8. februára 2012 sp. zn. 6 Cdo 227/2011).

2. V rozhodnutí zrušenom ústavným súdom najvyšší súd s poukazom na svoju rozhodovaciu prax uviedol, že prípustnosť dovolania podľa § 237 písm. f/ O.s.p. nezakladajú nesprávne právne závery (aktuálne vid' R 54/2012). Ústavný súd v náleze označil takýto prístup odvolacieho súdu za príliš formalistický a prehliadajúci, že žalovanému bola v danom prípade v konečnom dôsledku znemožnená ochrana jeho práva konať pred súdom tým, že jeho vzájomný návrh bol zamietnutý z dôvodu, ktorý nemohol a nemal viesť k takému rozhodnutiu.

K dôvodom, ktoré odvolací súd vzal pri rozhodovaní na zreteľ, dovolací súd uvádza, že nové skutkové zistenie, ktoré spočívalo v tom, že došlo k uzatvoreniu zmluvy o prevode vlastníctva bytu (na podklade neskôr zrušeného rozsudku určujúceho žalobcu za výlučného

nájomcu bytu), nebolo prekážkou, pre ktorú súdy – s prihliadnutím na to, že dôsledky trvalého opustenia spoločnej domácnosti nastávajú ex lege a otázka (ne)platnosti právneho úkonu môže byť riešená nielen v samostatnom konaní, ale aj ako prejudiciálna otázka – nemohli rozhodnúť o určení výlučného nájmu žalovaného k predmetnému bytu. Toto zistenie nezmenilo „zásadne stav“ tak, aby už súdy nemohli posudzovať opodstatnenosť vzájomného návrhu žalovaného. Pokiaľ zamietli vzájomný návrh žalovaného (aby súd určil, že je výlučným nájomcom sporného bytu) len preto, že bola uzavretá zmluva o prevode vlastníctva bytu v zmysle zákona č. 182/1993 Z.z., spočívajú ich rozhodnutia na nesprávnom právnom posúdení veci. Súdy, riadiac sa nesprávnym názorom o tom, že v dôsledku uzavretia tejto zmluvy došlo v každom prípade k zániku nájomného vzťahu a vzájomný návrh je už bezpredmetný, nepristúpili k posúdeniu tých otázok, ktoré – pri správnom náhľade na dôsledky uzavretia uvedenej zmluvy – mali riešiť.

V dôsledku zaujatia vyššie uvedeného nesprávneho právneho názoru Krajský súd v Košiciach v rozsudku z 15. decembra 2010 sp. zn. 11 Co 257/2009 nepriznal náležitý význam odvolacím námietkam žalovaného, v zmysle ktorých nebol rešpektovaný právny názor vyslovený najvyšším súdom v rozsudku z 26. marca 2002 sp. zn. MCdo 32/2001, a bez primeraného právneho posúdenia ponechal argumentáciu žalovaného, že žalobca opustil spoločnú domácnosť so žalovaným, uzavrel manželstvo a založil novú domácnosť, prestal uhrádzať výdavky spojené s prevádzkou sporného bytu, zmluva o prevode bytu do vlastníctva žalobcu a jeho manželky je absolútne neplatná a nemohla mať za následok zánik nájomného vzťahu.

Dovolateľ teda v danom prípade opodstatnene namieta, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.).

3. Najvyšší súd z týchto dôvodov dovolaním napadnuté rozhodnutie zrušil a vec vrátil odvolaciemu súdu na ďalšie konanie (§ 243b ods. 2 O.s.p.).

Ak dôjde k zrušeniu napadnutého rozhodnutia, súd, ktorého rozhodnutie bolo zrušené, koná ďalej o veci. Pritom je právny názor súdu, ktorý rozhodoval o dovolaní, záväzný. V novom rozhodnutí rozhodne súd znova aj o trovách pôvodného konania a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

Toto rozhodnutie prijal senát najvyššieho súdu pomerom hlasov 3:0.

P o u ě n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 4. apríla 2013

JUDr. Emil F r a n c i s c y, v.r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková